

3.4.5.3 Берестовий екокоридор

Берестовий екокоридор пролягає долиною р. Берестова від її витоків до впадіння у р. Оріль, з'єднуючи елементи національної екомережі: Галицько-Слобожанський екокоридор та Придонецький екорегіон загальнодержавного значення з Орільським екокоридором місцевого значення.

Основне призначення екокоридору – забезпечення вільного розселення та міграції видів рослин і тварин Харківської області, а також збереження безперервності ландшафтів в екокоридорі у природному стані.

Екокоридор у межах Харківської області проходить через Зачепилівський, Красноградський, Кегичівський, Нововодолазький та Зміївський райони і займає площу понад 8 тис. га.

Коридор проходить на межі лісостепової та степової зон і включає як трав'янисті, так і лісові фітоценози в заплаві та на правому березі р. Берестова. У заплаві переважає лучний тип рослинності з окремими ділянками природних та штучних лісів. Найбільші площі під болотистими луками, поширені також засолені та справжні луки. Болотисті луки вздовж понизь переходять у смугу прибережної, а далі у водоймах – водної рослинності. До водного фонду належать незначні площі. На схилах правого берега поширені суходільні луки та фрагменти справжніх і чагарникових степів.

У межах коридору виділені 10 ключових територій загальною площею близько 6,0 тис. га (табл. 3.19). З них три заказники місцевого значення, що розташовані на площі 389,2 га і належать до ПЗФ. Найбільша територія – водно-болотне угіддя – має площу понад 3,8 тис. га. Передбачено створити 6 ключових територій, три з яких увійдуть до складу запроєктованого регіонального ландшафтного парку „Слобідський”, що буде створений для охорони залишків фортифікаційних споруд Української укріпленої лінії, яка була збудована протягом 1731-1742 років силами українського козацтва та селян.

Таблиця 3.19 Основні ключові території екокоридору

№	Назва території	Статус території	Адміністративний район	Площа, га
94	Зачепилівський	Орнітологічний заказник (зарезервована територія)	Зачепилівський	48,3
95	Заплава р. Берестова	Водно-болотне угіддя	Зачепилівський, Красноградський	3840,0
96	Мартинівський	Орнітологічний заказник	Красноградський	160,0
97	Петрівський	Орнітологічний заказник (зарезервована територія)	Красноградський	323,5
98	Слобідський (Іванівські фортифікаційні укріплення)	Регіональний ландшафтний парк (зарезервована територія)	Красноградський	564,2
99	Власівський	Орнітологічний заказник (зарезервована територія)	Кегичівський	88,0
100	Чаплі	Орнітологічний заказник	Нововодолазький	142,2
101	Слобідський (Орловські фортифікаційні укріплення)	Регіональний ландшафтний парк (зарезервована територія)	Нововодолазький	288,4
102	Слобідський (Парасковієвські фортифікаційні укріплення)	Регіональний ландшафтний парк (зарезервована територія)	Нововодолазький	231,3
103	Берестовий	Гідрологічний заказник	Нововодолазький, Зміївський	87,5
Разом				5773,4

Рідкісна рослинність ключових територій нараховує 10 угруповань. Серед них дві формації справжньої водної рослинності та три степової, занесені до ЗКУ, 5 угруповань, що зростають переважно на засолених луках, охороняються в Харківській області. У складі рідкісної флори ключових територій 31 вид рослин: катран Буша (ЄЧС), сон чорніючий, 2 види ковили та 2 представники родини зозулинцеві (ЧКУ), 25 регіонально рідкісних видів властивих для справжніх степів, заплавних луків, лісів і водних угруповань.

У складі фауністичних комплексів Берестового екокоридору представлено 40 раритетних видів наземних хребетних тварин, серед яких до ЄЧС занесені 3 види (ссавці – 2, птахи – 1), до ЧКУ – 15 видів (ссавці – 8, птахи – 5, плазуни – 2), до ЧСХ – 22 види (ссавці – 1, птахи – 17, плазуни – 2, земноводні – 2).

Берестовий екокоридор відіграє важливу роль у збереженні видового різноманіття й кількісного багатства гніздової орнітофауни та мігруючих птахів. У заплаві р. Берестова зосереджені численні поселення гуски сірої, лебедя-шипуну, качок, чапель (чепура велика), куликів (серед яких рідкісні види, занесені до ЧКУ – кулик-довгоніг, до ЧСХ – грицик великий, пісочник малий). У заболочених вільшняках гніздиться журавель сірий (ЧКУ).

3.4.5.4 Самарський екокоридор

Самарський екокоридор простягається долиною р. Самара в межах Харківської області, з'єднуючи елементи національної екомережі: Дніпровський екокоридор з Сіверсько-Донецьким екокоридором.

Основне призначення екокоридору – забезпечення вільного розселення та міграції видів рослин і тварин між річковими долинами Дніпра та Сіверського Дінця, а також збереження безперервності ландшафтів екокоридору у природному стані.

Екокоридор у межах Харківської області проходить Близнюківським районом і займає площу понад 2 тис. га. Це найбільш південний і короткий у межах області коридор, який охоплює всю протяжність заплави р. Самара в межах Харківської області. У його складі переважають заплавні флористичні комплекси, властиві для степових річок басейну Дніпра. Це заплавні луки, де домінують засолені та заболочені підтипи, трапляються справжні луки. Незначні площі зайняті заплавними лісами та руслом річки і старицями.

На території екокоридору немає об'єктів ПЗФ, є лише одне водно-болотне угіддя – заплава р. Самара (табл. 3.20), де і пропонується створити в складі екомережі заказник місцевого значення поблизу с. Добровілля.

Таблиця 3.20 Основні ключові території екокоридору

№	Назва території	Статус території	Адміністративний район	Площа, га
115	Новопавлівський	Гідрологічний заказник (зарезервована територія)	Близнюківський	180,0
116	Заплава р. Самара	Водно-болотне угіддя	Близнюківський	2171,0
Разом				2351,0

До складу рідкісної фітобіоти належать 3 рідкісні для області рослинні формації та 5 видів рослин, що властиві заплавному засоленим лукам.

У складі фауністичних комплексів Самарського екокоридору представлено близько 30 раритетних видів хребетних тварин, з яких до ЄЧС занесені 3 види (ссавці – 2, птахи – 1), до ЧКУ –

7 видів (ссавці – 3, птахи – 3, плазуни – 1), до ЧСХ – 19 видів (ссавці – 1, птахи – 15, плазуни – 1, земноводні – 2).

Самарський екокоридор виконує важливу роль у збереженні видового різноманіття й кількісного багатства гніздової орнітофауни та мігруючих видів птахів у степовій зоні Харківщини. Долина р. Самара є ІВА територією №84/№043. У заплаві знаходяться колоніальні поселення чапель (чепура велика), куликів, серед яких рідкісні види, занесені до ЧКУ (кулик-довгоніг), до ЧСХ (грицик великий, пісочник малий). У водно-болотних угіддях зосереджені численні поселення гуски сірої.

Під час весняної та осінньої міграції в заплаві концентруються для відпочинку й годівлі численні зграї гусей, качок, куликів та інших птахів водно-болотного комплексу. По екокоридору пролітає понад 150 видів птахів, серед яких 90 видів включені до Додатку II „Конвенції про збереження мігруючих видів тварин” (Боннська конвенція), 60 видів – до Додатку II „Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів”, 2 види – до ЄЧС, 5 видів – до ЧКУ.

3.4.5.5 Берецький екокоридор

Берецький екокоридор займає долину р. Берека, з'єднуючи елемент національної екомережі Придонецький природний регіон з Орільським екокоридором місцевого значення.

Основне призначення екокоридору – забезпечення вільної міграції птахів на південь Харківської області водно-болотними угіддями долини р. Берека, а також збереження безперервності ландшафтів екокоридору у природному стані.

Екокоридор у межах Харківської області проходить Первомайським, Лозівським, Барвінківським та Балаклійським районами і займає площу понад 7 тис. га.

Весь коридор пролягає степовою зоною і містить переважно трав'янистий тип рослинності. У заплаві річки це справжні, засолені та болотисті луки, що по берегах водойм переходять у прибережно-водну рослинність. На схилах правого та лівого берегів збереглися незначні ділянки справжніх і чагарникових степів. Деревний тип рослинності представлений сосновими лісами на боровій терасі лівого берега (заповідне урочище „Бір”) та фрагментами заплавлених лісів, серед яких є і штучно створені.

У межах коридору виділені 11 ключових територій загальною площею понад 5 тис. га (табл. 3.21). Серед них лише дві території площею 808,7 га зараз входять до ПЗФ. Три території належать до водно-болотних угідь і ще 6 передбачено створити у складі екомережі. Половина з останніх є складовими елементами запроектованого регіонального ландшафтного парку „Слобідський”, який передбачено створити вздовж фортифікаційних споруд Української укріпленої лінії, що будувалась протягом 1731-1742 років силами українського козацтва та селян на лівому березі р. Берека.

Раритетна фітобіота ключових територій досить різноманітна. Вона нараховує 16 угруповань та 35 рідкісних видів рослин. До ЗКУ належать формації степів (ковили Лессінга, к. волосистої та осоки низької) і справжньої водної рослинності (латаття білого, глечиків жовтих, сальвінії плаваючої), до регіональних списків – 10 угруповань, серед яких лише дві степові формації, а інші властиві для заплавлених фітоценозів. До ЄЧС включений лише один вид – катран Буша, до ЧКУ – 6 степових, лучних та водних видів рослин. Охороняються в межах Харківщини 28 видів рослин, серед яких переважають степові.

Таблиця 3.21 Основні ключові території екокоридору

№	Назва території	Статус території	Адміністративний район	Площа, га
104	Берецький	Ботанічний заказник	Первомайський	74,7
105	Берецьке водосховище	Водно-болотне угіддя	Первомайський	301,0
106	Красивий	Гідрологічний заказник (зарезервована територія)	Первомайський	220,0
107	Заплава р. Берека	Водно-болотне угіддя	Первомайський, Лозівський	1250,0
108	Слобідський (Михайлівські фортифікаційні укріплення)	Регіональний ландшафтний парк (зарезервована територія)	Первомайський	235,0
109	Булацелівський	Ботанічний заказник (зарезервована територія)	Первомайський	27,8
110	Слобідський (Слобідські фортифікаційні укріплення)	Регіональний ландшафтний парк (зарезервована територія)	Лозівський	226,5
111	Дмитріївський	Гідрологічний заказник (зарезервована територія)	Барвінківський	39,7
112	Слобідський (Тамбовські фортифікаційні укріплення)	Регіональний ландшафтний парк (зарезервована територія)	Барвінківський	140,4
113	Заплава р. Сів. Донець	Водно-болотне угіддя	Балаклійський, Барвінківський	1873,0
114	Бір	Заповідне урочище	Балаклійський	734,0
Разом				5122,1

У складі фауністичних комплексів екокоридору представлено понад 45 раритетних видів наземних хребетних, з яких до ЄЧС занесені 4 види (ссавці – 2, птахи – 2), до ЧКУ – 15 видів (ссавці – 6, птахи – 8, плазуни – 1), до ЧСХ – 27 видів (ссавці – 2, птахи – 21, плазуни – 2, земноводні – 2).

Долина р. Берека та Берецьке водосховище відіграють значну роль у збереженні видового різноманіття та кількісного багатства гніздової орнітофауни та мігруючих птахів. У заплаві річки знаходяться поселення журавля сірого (ЧКУ), спостерігаються його осінні передміграційні скупчення. В угіддях розташовані поселення лебедя-шипуну, численні колонії крячків, куликів, чапель (чепура велика). У значній кількості гніздиться гуска сіра. Тисячні зграї гусей зупиняються для годівлі і відпочинку в заплаві річки під час сезонних міграцій. У міграційний період по коридору пролітає понад 150 видів птахів, серед яких 80 видів включені до Додатку II „Конвенції про збереження мігруючих видів тварин” (Боннська конвенція), 63 види – до Додатку II „Угоди про збереження афро-евразійських мігруючих водно-болотних птахів”.

3.4.5.6 Балаклійсько-Синихінський екокоридор

Балаклійсько-Синихінський екокоридор проходить долинами рр. Волоська Балаклійка та Синиха, з'єднуючи елемент національної екомережі Придонецький екорегіон з регіональним Оскільським екокоридором.

Основне призначення екокоридору – забезпечення вільної міграції птахів у меридіанному напрямку через центрально-східну частину Харківської області, а також збереження безперервності ландшафтів екокоридору у природному стані.

Екокоридор у межах Харківської області проходить через Балаклійський, Чугуївський, Шевченківський та Куп'янський райони і займає площу понад 2 тис. га.

Коридор проходить через центрально-східну частину області у меридіанному напрямку. Його територія вкрита в основному трав'янистими фітоценозами, властивими для заплавної частини степової зони басейну р. Сів. Донець. Це різноманітні типи луків: остепнені, справжні, засолені, болотисті, прибережна та справжня водна рослинність. Фрагментарно на правих берегах річок та по балкових системах представлені угруповання справжніх і лучних степів, а також байрачних лісів. Заплавні ліси мало поширені, переважно вони зростають у західній частині коридору. Незначні площі ріллі передбачається привести до напівприродного стану.

У межах коридору виділені 7 ключових територій загальною площею понад 1,2 тис га (табл. 3.22). З них лише дві території – загальнозоологічний заказник „Лиман” (площа 131,0 га) та ентомологічний заказник “Кравцівський” (площа 22,0 га) – належать до ПЗФ. Найбільшу площу (700 га) має водно-болотне угіддя в заплаві р. Волоська Балаклійка. Пропонується створити ще 5 об'єктів ПЗФ.

Рідкісна фітобіота в межах ключових територій екокоридору нараховує 10 рідкісних угруповань та 26 видів рослин. До ЗКУ внесено 3 степові формації, 2 лісові асоціації та 1 формація справжніх водних рослин, до ЗСХ – 4 переважно галофітні формації. Серед рідкісної флори 3 види ковили із ЧКУ та 23 переважно степові та галофітні види, що охороняються на Харківщині. Найбагатше раритетне фіторізноманіття притаманне водно-болотному угіддю в заплаві р. Волоська Балаклійка. Тут поширені майже всі степові та заплавні рідкісні види й угруповання, місцезростання яких зареєстровано в межах коридору.

Таблиця 3.22 Основні ключові території екокоридору

№	Назва території	Статус території	Адміністративний район	Площа, га
125	Лиман	Загальнозоологічний заказник	Балаклійський	131,2
126	Бригадирівський 1	Орнітологічний заказник (зарезервована територія)	Балаклійський	56,1
127	Заплава р. Волоська Балаклійка	Водно-болотне угіддя	Балаклійський	700,0
128	Бригадирівський 2	Орнітологічний заказник (зарезервована територія)	Чугуївський	112,6
129	Безмятеженський	Ентомологічний заказник (зарезервована територія)	Шевченківський	36,6
130	Кравцівський	Ентомологічний заказник	Шевченківський	22,0
131	Сеньківський	Гідрологічний заказник (зарезервована територія)	Куп'янський	230,3
Разом				1288,8

У складі фауністичних комплексів екокоридору представлено понад 30 раритетних видів наземних хребетних, з яких до ЄЧС занесені 4 види (ссавці – 2, птахи – 2), до ЧКУ – 10 видів (ссавці – 6, птахи – 3, плазуни – 1), до ЧСХ – 20 видів (ссавці – 1, птахи – 13, плазуни – 3, земноводні – 3).

Екокоридор відіграє важливу роль у збереженні видового різноманіття й кількісного багатства гніздової орнітофауни та мігруючих птахів. В угіддях знаходяться поселення журавля

сірого (ЧКУ), лебеда-шипуну, гуски сірої, колонії крячків, куликів, чапель (чепура велика, чапля руда). Під час сезонних міграцій у заплавах річок екокоридору зупиняються для відпочинку та годівлі численні зграї водно-болотних та навколоводних птахів (гуси, качки, чаплі, кулики, мартини, крячки).

3.4.5.7 Удянський екокоридор

Удянський екокоридор проходить долиною р. Уди, з'єднуючи елемент національної екомережі Галицько-Слобожанський екокоридор з територією Російської Федерації.

Основне призначення екокоридору – забезпечення вільної міграції птахів через північ Харківської області до Російської Федерації, а також збереження безперервності природних ландшафтів екокоридору у природному стані.

Екокоридор у межах Харківської області проходить через Золочівський, Дергачівський райони, м. Харків, Харківський та Чугуївський райони і займає площу понад 9 тис. га.

Це крайній північно-західний коридор на Харківщині. Весь він пролягає лісостеповою зоною і містить переважно трав'янистий тип рослинності, властивий для справжніх та болотистих заплавлених луків з фрагментами справжніх і чагарникових степів на правому березі річки. Деревний тип рослинності представлений незначними за площею нагірними дібровами, сосновими та заплавленими лісами. У межах коридору є невеликі ділянки, які належать до водного фонду, а також ріллі, що підлягають переведенню у категорію сіножатей та пасовищ.

В екокоридорі виділені 6 ключових територій загальною площею понад 2 тис. га (табл. 3.23). Лише одна з них – гідрологічний заказник „Крюківський” – належить до ПЗФ. Передбачається створення 3 об'єктів ПЗФ, найбільший з яких – ландшафтний заказник „Золочівський” вздовж Рогозянського водосховища, де будуть охоронятися нагірні діброви, степові та заплавні ландшафти. У межах екокоридору виділені два водно-болотні угіддя.

Таблиця 3.23 Основні ключові території екокоридору

№	Назва території	Статус території	Адміністративний район	Площа, га
132	Снігівський	Гідрологічний заказник (зарезервована територія)	Золочівський	60,0
133	Золочівський	Ландшафтний заказник (зарезервована територія)	Золочівський	1477,3
134	Рогозянське водосховище	Водно-болотне угіддя	Золочівський	532,0
135	Дворічний Кут	Гідрологічний заказник (зарезервована територія)	Дергачівський	5,4
136	Октябрьський гідропарк	Водно-болотне угіддя	м. Харків	90,0
137	Крюківський	Гідрологічний заказник	м. Харків	39,3
Разом				2204,0

На території екокоридору зареєстровані 32 види раритетної флори та місцезростання 12 рідкісних рослинних угруповань. Серед них 2 лісові асоціації дібров, 1 лучна та 2 водні рослинні формації, що занесені до ЗКУ; 2 лісові, 4 заплавні та 1 степове угруповання, що охороняється на Харківщині. До ЧКУ належать 8 видів, половина з яких представники родини зозулинцевих, що властиві для заплавних луків, 2 степові види ковили, а також тюльпан дібровний, що зростає у дубових лісах. У складі регіонально рідкісної флори переважають степові, лісові та лучні види, які представлені майже порівну, поодинокі трапляються псамофітні, галофітні, водні й борові види рослин.

У складі фауністичних комплексів Удянського екокоридору представлено близько 40 раритетних видів наземних хребетних, серед яких до ЄЧС занесені 3 види (ссавці – 2, птахи – 1), до ЧКУ – 11 видів (ссавці – 4, птахи – 6, плазуни – 1), до ЧСХ – 25 видів (ссавці – 2, птахи – 19, плазуни – 2, земноводні – 2).

Удянський екокоридор відіграє важливу роль у збереженні видового різноманіття та кількісного багатства птахів регіону. У заплаві р. Уди та в затоках Рогозянського водосховища розташовані поселення лебедя-шипуну, луня лучного, сови болотяної, колонії чапель (ч. сіра, ч. руда), крячків, куликів, серед яких поручайник (ЧКУ). У складі лісових орнітокомплексів представлені рідкісні хижі птахи: орел-карлик (ЧКУ), шуліка чорний (ЧСХ).

По екокоридору в міграційний період пролітає понад 170 видів птахів, серед яких 113 видів включені до Додатку II „Конвенції про збереження мігруючих видів тварин” (Боннська конвенція), 68 видів – до Додатку II „Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів”, 2 види – до ЄЧС, 12 видів – до ЧКУ. Особливу цінність для пролітних птахів має Рогозянське водосховище, де концентруються численні зграї водоплавних та навколводних птахів. У межах Удянського екокоридору під час осінньої міграції зареєстровані рідкісні залітні птахи – пелікан рожевий (ЧКУ).

3.5 МІСЦЕВІ СХЕМИ ЕКОМЕРЕЖІ

Місцеві схеми формування екомережі розробляються для територій у межах районів та населених пунктів і є складовими регіональної схеми. Таким чином, схема екомережі Харківської області складається з регіональної (загальної) та місцевих схем 26 адміністративних районів і м. Харків. Фактично місцеві схеми – це фрагменти регіональної схеми, які представлені в межах території кожного району та м. Харків.

3.5.1 Балаклійський район

Місцева схема екомережі району складається із земельних ділянок Придонецького екорегіону загальнодержавного значення, Берецького та Балаклійсько-Синихінського екокоридорів місцевого значення. Загальна площа екомережі району – 26996,1га.

Придонецький екорегіон загальнодержавного значення

Придонецький екорегіон включає земельні ділянки в межах долини р. Сів. Донець, до нього входять 10 ключових територій.